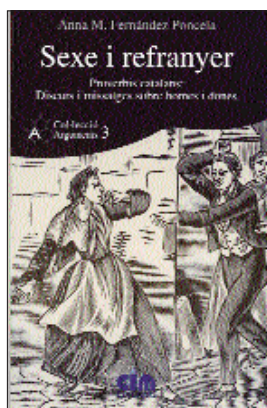

Sexe i refranyer. Proverbis catalans

Anna M. Fernández Poncela, **Sexe i refranyer. Proverbis catalans: Discurs i missatges sobre homes i dones.** CIM Edicions. Col·lecció Arguments. Novembre de 2004.

Per a llegir sobre *certs* temes, cal també una certa predisposició; altrament es perd el temps. La predisposició que ha de tenir el potencial lector d'aquest llibre, *Sexe i refranyer*, es basa, al meu entendre, en tres punts fonamentals: a) cal que aquesta persona tingui unes mínimes inquietuds antropològiques (que és tant com dir que tingui curiositat per entendre l'ésser humà); b) cal que tingui la convicció que conèixer la història és quelcom imprescindible per a entendre el present. I c) –potser, malauradament, el punt més «eliminador» de lectors– cal que sigui conscient que el masclisme encara existeix avui dia.

Sexe i refranyer està escrit, sens dubte, partint d'aquestes premisses. Es tracta d'un assaig breu, amè i distès, sobre com el poble català, mitjançant el seu refranyer (text simbòlic de la cultura tradicional per antonomàsia), ha discriminat, menyspreat i denigrat la dona fins a extrems francament dolorosos. Un menyspreu del qual, inevitablement, tots nosaltres som deutors. Com deia: només entenent el passat es pot comprendre el present. I hi afegeixo ara: només assumint-lo, podem construir el futur.

I bé, justament el que pro-

posa Anna M. Fernández Poncela és entendre aquest passat a través d'un llegat històric que pot arribar a dir molt més que mil manuals d'història junts: el refranyer popular. Un refranyer que, com bé assenyala l'autora, no solament ha servit al llarg dels segles per a plasmar la realitat (masclisme a ultrança), sinó també per a construir aquesta realitat (perpetuar aquest masclisme).

La mula i la dona, el garrot sol fer-la bona, diu la dita. O: *Senyor, deu-me una dona, un cotxe per a passejar-la i un bastó per a apallissar-la*. I és que sí: el refranyer popular català no solament justifica la subordinació femenina, sinó que n'arriba a justificar el maltractament. *Les dones són animals (...), cal domesticar-les i, si s'escau, castigar-les, i això significa directament maltractament físic*, afirma Fernández Poncela. ¿A algú li estranya –amb aquests precedents històrics– que en el segle XXI ens hàgim de llevar dia sí dia també amb una nova notícia de «violència de gènere»?

Però no cal arribar a aquests extrems, que, de tan evidents, són difícilment refutables. I és que el masclisme es manifesta de formes molt més subtils, també. Per què encara avui tantes i tantes noies creuen que és ell qui ha de prendre la iniciativa? Per què cal fer esperar un noi, per a ser (teòricament) respectada? És que el meu cos val més que el seu? És que sóc només un cos? El pes cultural que portem al damunt és molt feixuc: *La donzella recatada serà molt bona casada, La dona, casada o monja, La dona només ha de manar a la cuina, Pel que la dona parlarà, millor li estarà el callar...* En definitiva: *La dona com un xai i l'home com un brau*. Sobre les paraules.

Llegir *Sexe i refranyer* és dur. Però és que (salvant les distàncies) també és dur llegir *Els catalans als camps nazis* de Montserrat Roig, per exemple. I tanmateix cal fer-ho. Cal saber les injustícies, les barbaritats del passat, per a no repetir-les mai més. Per a entendre'ns. Per a avançar. ♦

SANDRA BALAGUER

Usos lingüístics a Catalunya 2003

J. Torres (coord.), F.X. Vila i Moreno, A. Fabà, V. Bretxa i Riera, **Usos lingüístics a Catalunya 2003**,

Publicacions de l'Institut de Sociolingüística Catalana, Generalitat de Catalunya. Departament de Presidència. Secretaria de Política Lingüística, Barcelona 2005.

Tenim a les mans la primera radiografia oficial sobre la realitat sociolingüística; i no sols oficial, sinó completa: és l'enquesta més ambiciosa que mai s'hagi realitzat a Catalunya, i ho és pel desplegament de mitjans (més de 7.000 enquestes de vora vint minuts no és cosa fàcil) i per tots els punts d'anàlisi, *grosso modo*: coneixement lingüístic, llengua inicial i d'identificació, l'ús familiar i la transmissió, els de fora de casa, dels mitjans de comunicació i les preferències. Una eina per a poder avançar en la descripció i explicació dels comportaments lingüístics. I amb aquestes dades, cosa important, poder fer la planificació.

Hem de celebrar, doncs, la publicació d'una iniciativa que té voluntat continuadora de periodicitat quadriennal. Hem d'aplaudir que, tot i que la publicació és estrictament de dades del Principat, les enquestes s'han realitzat també a la Franja, a les Illes, a la Catalunya del Nord, a Andorra i a l'Alguer. Dol, però, l'exclusió del País Valencià i alhora sap greu també que no hagi pogut sortir, doncs, al carrer una pu-

blicació íntegra. Hem d'esmentar també, com a problema de mètode, el fet de no poder comptar amb les dades de la nova immigració que encara està poc establerta. Una població infrarepresentada en aquesta enquesta (realitzada només amb números de telèfon fix) però d'importància cabdal per a un futur proper.

Es tracta d'una publicació extensa, de més de 300 pàgines de format gran, però molt àgil d'usar gràcies a l'ordenació per capítols. Amb tot, per als profans resulta de lectura poc amena (tampoc ho pretén ser) per la quantitat de dades, cosa que ja se sap que passa en emprar mètodes quantitius. Tanmateix, hem de dir que cada apartat acaba amb unes conclusions molt més digerible.

Crida l'atenció, fent-ne la lectura, una sentència que assevera que el català gaudeix d'una salut peculiar. Si es vol, aquesta podria ser la conclusió. Però la peculiaritat també pot tenir raons. En el terreny de les dades, és evident que en trobarem de positives, i just al costat, n'hi haurà altres que ens desanimaran. Però, més enllà de les dades, hi hem de buscar les raons de tot plegat.

Una de les grans virtuts d'aquesta publicació és la triangulació de dades. La creació de variants, ja conegudes i usades, o bé creades pels autors, la qual cosa fa que es puguin creuar els resultats fins a tres «temàtiques». Aquesta contraposició de dades dóna, per un costat, fiabilitat al mètode, i per un altre, una ajuda per a entreveure les raons profundes per a uns usos lingüístics sovint contradictoris. Per últim, pot facilitar, també, trencar motlles i clics preestablerts.

Amb tot el que ja se sap, doncs, només cal esperar que el mateix departament que ha encarregat l'estudi, en tregui partit i faci una política lingüística adequada per als problemes que viu ara mateix la nostra llengua. Ens cal una actuació decidida i ferma per a capgirar algunes dades que poden ser preocupants. ♦

MONTSERRAT BADIA I CAPDEVILA